

پژوهش های تجربی حسابداری مالی
(علمی- تخصصی)
سال اول، شماره ی دوم، زمستان ۱۳۹۰، صص ۶۲-۷۵

رابطه‌ی بین ویژگی‌های خاص شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها*

دکتر سید حسین سجادی
دانشیار گروه حسابداری، دانشگاه شهید چمران اهواز
رامین قربانی
دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده

طبق فرضیه‌ی بازار کارای سرمایه، تعدیلات سنواتی در زمان اعلام نباید حاوی بار اطلاعاتی برای بازار باشد؛ زیرا این اطلاعات از طریق کانال‌های متعدد خبری به سرعت در بازار منتشر می‌شود و قیمت سهام منعکس‌کننده‌ی این اطلاعات است. اما از آنجا که طبق تحقیقات به دست آمده در ایران، کانال‌های خبری مالی مطمئنی وجود ندارد و بورس اوراق بهادار تهران در شکل ضعیف بازار کارای سرمایه قرار دارد، انتظار می‌رود که تعدیلات سنواتی شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران حاوی بار اطلاعاتی باشد. بنابراین، هدف این تحقیق بررسی ارتباط بین ویژگی‌های خاص شرکت‌ها و رقم تعدیلات سنواتی است. در این تحقیق از سه متغیر اندازه، بازده سهام و عمر شرکت به عنوان ویژگی‌های خاص شرکت استفاده شده است. به همین منظور، سه فرضیه برای بررسی این موضوع تدوین شده و با رگرسیون داده‌های ترکیبی برای دوره‌ی زمانی بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ در بورس اوراق بهادار تهران مورد آزمون قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط مثبت و معناداری بین اندازه‌ی شرکت‌ها و رقم تعدیلات سنواتی وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین رقم تعدیلات سنواتی و بازده سهام شرکت‌ها وجود دارد. اما نتایج به دست آمده برای ارتباط بین رقم تعدیلات سنواتی و عمر شرکت معنادار نبوده است.

واژگان کلیدی

تعدیلات سنواتی، اندازه‌ی شرکت، بازده سهام، عمر شرکت.

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۹/۱۶ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۰/۱۲/۰۶

۱- مقدمه

تعدیلات سنواتی، اقلام مربوط به سنوات قبل هستند که در تعدیل مانده سود (زیان) انباشته‌ی ابتدای دوره منظور می‌شوند و به اقلامی محدود می‌شود که از تغییر در رویه‌ی حسابداری و اصلاح اشتباه ناشی می‌شود (کمیتته‌ی تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۸۶). این رقم به عنوان یک رقم کاهنده یا افزاینده در ابتدای صورت سود و زیان انباشته که یکی از صورت‌های مالی اساسی است، آورده می‌شود.

به دلیل تغییرات مستمر و مداومی که در شرایط اقتصادی و اجتماعی صورت می‌گیرد، ممکن است تغییر در اصول و روش‌های حسابداری برای هماهنگ کردن صورت‌های مالی واحد تجاری با شرایط محیطی جدید ضرورت یابد. هنگامی که مدیریت واحد تجاری به دلیل شرایط اقتصادی و اجتماعی، تصمیم به تغییر روش‌های حسابداری می‌گیرد، به دلیل این‌که این تغییر روش، باعث تغییر در اقلام مندرج در صورت‌های مالی می‌شود، همواره با این سؤال مواجه است که این تغییرات را چگونه افشا کند؟ (سجادی، ۱۳۸۴).

افزون بر این، صورت‌های مالی را که واحد تجاری تهیه می‌کند، ممکن است حاوی اشتباه‌های بااهمیتی باشد. اشتباهات در صورت‌های مالی می‌تواند ناشی از اشتباه‌های محاسباتی و یا اشتباه در به کارگیری اصول حسابداری و سایر موارد باشد. اصلاح این اشتباهات باعث تغییر اقلام مندرج در صورت‌های مالی می‌شود. تغییر رویه‌های حسابداری و اصلاح اشتباهات با تغییر در اقلام صورت‌های مالی همراه است و این موضوع به نوبه‌ی خود با تغییر در محتوای اطلاعاتی صورت‌های مالی بر تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان از این صورت‌ها تأثیر می‌گذارد؛ به گونه‌ای که هیأت استانداردهای حسابداری مالی (۲۰۰۵) بیان می‌دارد که اصلاح اشتباهات و تحریفات دوره‌ی گذشته، تحلیل‌گران را در فهم اطلاعات مقایسه‌ای یاری می‌کند. بنابراین، در این تحقیق سعی شده است به نحو مناسبی به بررسی رابطه‌ی بین تعدیلات سنواتی و برخی ویژگی‌های خاص شرکت‌ها پرداخته شود.

۲- مبانی نظری و پیشینه‌ی تحقیق

۲-۱- خصوصیات کیفی اطلاعات حسابداری

اطلاعاتی که به فرآیند حسابداری وارد و در نهایت به شکل صورت‌های مالی اساسی ارائه می‌شود، هنگامی می‌تواند کاربران صورتهای مالی را در تصمیم‌گیری‌های معقول و منطقی یاری دهد که از خصوصیات و ویژگی‌های کیفی مشخصی برخوردار باشد. مهمترین ویژگی کیفی اطلاعات مالی این است که در تصمیم‌گیری مفید باشند (سجادی، ۱۳۸۴).

اطلاعات حسابداری در صورتی برای تصمیم‌گیری مفید خواهند بود که علاوه بر قابل رسیدگی بودن، مربوط بودن و به موقع بودن دارای ویژگی‌های زیر باشند:
 صحیح بودن^۱: صحیح بودن به معنای ارائه‌ی واقعیت‌ها در قالب کمیتهای قابل اندازه‌گیری با دقت کافی.

قابل مقایسه بودن^۲: قابل مقایسه بودن یعنی مقایسه‌ی عملکرد سنوات مختلف یک واحد اقتصادی و همچنین، مقایسه‌ی عملکرد واحدهای اقتصادی مختلف برای دوره‌های زمانی مشابه. اما این موضوع زمانی امکان‌پذیر است که اطلاعات ارائه شده بر مبنای اصول، روش‌ها و تکنیک‌های مشابه و به طور یکنواخت اندازه‌گیری شده باشد. بنابراین، یکی از مهمترین خصوصیات کیفی صورتهای مالی، قابل مقایسه بودن آن است. برای نیل به این خصوصیت، ثبات رویه و نحوه‌ی عمل حسابداری طی دوره‌ی مالی و نیز از یک دوره‌ی مالی به دوره بعد ضروری است. از این‌رو، نباید در رویه‌های حسابداری تغییری صورت گیرد، مگر این‌که به دلیل رجحان رویه‌ی جدید بر رویه‌ی پیشین، از نظر ارائه‌ی مطلوبتر صورتهای مالی، واحد تجاری تغییر در رویه‌ی حسابداری قابل توجیه باشد یا این که تغییر به موجب قوانین آمره یا استانداردهای حسابداری جدید الزامی شود (کردستانی و همکاران، ۱۳۸۶).

امروزه مدیران به دلایل مختلف مانند: پیروی از الزامات قانونی (مثلاً درخواست وام از مؤسسات تأمین مالی)، تمایل به هموارسازی سود، حفظ روند سوددهی شرکت و کاهش هزینه‌های نمایندگی ممکن است دست به تغییر روش‌های حسابداری بزنند (برزگری خانقاه، ۱۳۷۵).

وقوع اشتباهات در حسابداری امری اجتناب‌ناپذیر است و عواملی مانند: تنوع و پیچیدگی موضوعات، حجم زیاد کار، کسالت، بی‌اطلاعی، بی‌دقتی و عملیات تکراری، احتمال اشتباه را افزایش می‌دهد (سجادی، ۱۳۸۳). نکته‌ای که باید به آن توجه داشت و همواره بر تصمیمات کاربران مؤثر است، اصلاح اشتباهات دوره‌ی قبل است؛ زیرا اشتباهی که سود خالص دوره‌ی گذشته را به میزان قابل توجهی تغییر دهد، روند سود واحد تجاری را مخدوش می‌کند و این اختلال در روند سوددهی می‌تواند تصمیمات اشخاصی را که به منظور سرمایه‌گذاری بر صورتهای مالی اتکا می‌کنند، تحت تأثیر قرار دهد (برزگری خانقاه، ۱۳۷۵).

هرچند طبق استاندارد و به لحاظ نظری، تنها تغییر رویه‌های حسابداری و اصلاح اشتباهات است که جزء تعدیلات سنواتی محسوب شده و باعث ارائه‌ی دوباره‌ی اقلام صورتهای مالی می‌شود، اما بحث مالیات نیز یکی از مواردی است که به طور ناخواسته و

به دلیل قطعی نبودن مبلغ آن در تاریخ تهیه ی صورت‌های مالی و مشخص شدن مبلغ قطعی آن در سال بعد بر سود انباشته ی ابتدای دوره تأثیر می‌گذارد. شرکت‌ها در پایان سال مالی برای تعیین هزینه ی مالیات مجبور به گرفتن ذخیره هستند. تعیین ذخیره ی مالیات شرکت‌ها بر اساس استانداردهای حسابداری انجام می‌شود، اما مبلغ قابل پرداخت آن پس از پایان سال مالی و بر اساس قوانین مالیاتی محاسبه می‌گردد. به دلیل برخی تفاوت‌ها در قوانین حسابداری و قوانین مالیاتی، همواره بین سود حسابداری و سود مشمول مالیات اختلاف وجود دارد. بنابراین، پس از قطعی شدن مبلغ مالیات، سود انباشته ی ابتدای دوره نیز که متأثر از سود پس از مالیات سال قبل بوده، تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

۲-۲- تعدیلات سنواتی و بازده سهام

در یک بازار کارا، قیمت سهام منعکس کننده ی تمام اطلاعات گذشته و حال در مورد سهام است. در واقع با تغییر در هر یک از این اطلاعات، می‌توان قیمت سهام را تحت تأثیر قرار داد. نتایج تحقیق ساندر^۳ (۱۹۷۵) نیز نشان داد که سرمایه گذاران، سهام عادی شرکت‌هایی را که از FIFO به LIFO تغییر روش می‌دهند (این تغییر موجب کاهش سود می‌شود) به مزایده می‌گذارند؛ بنابراین، قیمت سهام این‌گونه شرکت‌ها کاهش می‌یابد.

از آنجا که تعدیلات سنواتی یکی از مواردی است که اطلاعات گذشته ی سهام را دچار تغییر می‌کند، بنابراین می‌توان گفت بین تعدیلات سنواتی و قیمت سهام رابطه وجود دارد. افزون بر این، در یک بازار کارا، قیمت سهام به ارزش ذاتی آن نزدیک است؛ به این معنا که قیمت سهام، نشان‌دهنده ی ارزش فعلی تمام بازده‌های سهام در آینده است. بنابراین، به دلیل این که بین قیمت سهام و تعدیلات سنواتی رابطه وجود دارد و قیمت سهام، منعکس کننده ی ارزش فعلی بازده‌های آینده ی سهام است، می‌توان به طور غیر مستقیم گفت که بین تعدیلات سنواتی و بازده سهام رابطه وجود دارد، به طوری که بسیاری از مطالعات در این زمینه، اثر تعدیلات سنواتی صورت‌های مالی را بر بازار بررسی کردند (ریچاردسون و همکاران^۴، ۲۰۰۳؛ پالمورس و همکاران^۵، ۲۰۰۴؛ هیبار و جنکینز^۶، ۲۰۰۴). نتایج بسیاری از این تحقیقات نشان می‌دهد که عکس‌العمل بازار به تعدیلات سنواتی صورت‌های مالی به دلایل وجودی آن (اشتباه یا تحریف) بستگی دارد. هنس و همکاران^۷ (۲۰۰۸) صورت‌های مالی تجدید ارائه شده را بر حسب دلایل وجودی آن، به دو نوع طبقه‌بندی کردند: تجدید ارائه به دلیل اشتباهات و تجدید ارائه به دلیل تحریفات. آنان نشان دادند که بازده غیرعادی برای تعدیلات ناشی از تحریفات صورت‌های مالی ۱۴ درصد بوده، در حالی که برای اشتباهات ۲ درصد بوده است. پالمورس و همکاران (۲۰۰۴) نیز با بررسی ۴۰۳ صورت

مالی تجدید ارائه شده بین سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۹۹ نشان دادند که بازده غیرعادی برای تجدید ارائه‌ی صورت‌های مالی متخلف (غیرمتخلف)، ۲ (۶) درصد بوده است.

۲-۳- تعدیلات سنواتی و اندازه‌ی شرکت

یکی از عوامل درونی شرکت‌ها که بر ساختار مالی شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد، اندازه‌ی شرکت است. اندازه‌ی شرکت یکی از عوامل تعیین‌کننده‌ی حجم و تنوع فعالیت‌هایی است که شرکت انجام می‌دهد. در واقع، هر چه اندازه‌ی شرکت بزرگ‌تر باشد، حجم و تنوع فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد، بیش‌تر است. در تحقیقات مختلف شاخص‌های متفاوتی برای اندازه‌ی شرکت در نظر گرفته شده است. مثلاً هنری و جونز دو شاخص، یکی میانگین مجموع دارایی‌ها و دیگری میانگین فروش را به عنوان شاخص اندازه‌ی شرکت در نظر گرفتند. اسکات و مارتین نیز در تحقیق خود، ارزش دفتری مجموع دارایی‌ها را به عنوان شاخص اندازه‌ی شرکت انتخاب کردند.

بسیاری از محققان معتقدند که شرکت‌های بزرگ‌تر از نظر بازار سرمایه از اعتبار بیشتری برخوردار هستند؛ لذا این شرکت‌ها دسترسی آسان‌تری به منابع با بهره‌ی پایین خواهند داشت. از این‌رو، هرچه شرکت اندازه‌ی کوچک‌تری داشته باشد، بازارهای سرمایه و مؤسسات اعتباری، وام و اعتبار کمتری با بهره‌ی بیشتری برای آنها قائل خواهند شد. هر چه اندازه‌ی سازمانی بزرگ‌تر باشد، دستورالعمل‌ها و رویه‌های سازمانی بیش‌تر و عینی‌تر می‌شود. در یک سازمان بزرگ، به دلیل اهمیت تدوین بودجه‌ها، یک واحد مستقل مسؤلیت تدوین بودجه‌ها را بر عهده دارد. همچنین از آنجایی که یک واحد مستقل به صورت تخصصی مسؤلیت تدوین بودجه را بر عهده می‌گیرد، دارای مهارت کافی (نسبت به سایر مؤسسات کوچک‌تر) نیز هستند. بنابراین، با توجه به تجربه، امکانات شرکت و تدوین منطقی ساختار سازمانی، واقعیت‌ها با پیش‌بینی‌ها فاصله‌ی زیادی ندارند (سجادی، ۱۳۸۴).

با توجه به مطالب گفته شده، می‌توان نتیجه گرفت هرچه اندازه‌ی شرکت بزرگ‌تر باشد، احتمال خطا و اشتباه کمتر است و در نتیجه تعدیلات سنواتی نیز کاهش می‌یابد.

۲-۴- تعدیلات سنواتی و عمر شرکت

یکی دیگر از موارد مرتبط با تعدیلات سنواتی، عمر شرکت است. به طور کلی دو دیدگاه در مورد سازمان وجود دارد. دیدگاه اول، سازمان را مانند ماشینی در نظر می‌گیرد که از قطعات و اجزایی تشکیل شده است، بنابراین لازم است یک سری نظام‌ها طراحی شوند تا بتوانند سازمان را هدایت کنند. دیدگاه دوم، سازمان را موجودی زنده تلقی می‌کند که قوانین حیات بر آن حاکم است. بنابراین هر سازمانی متولد می‌شود، رشد می‌کند، به بلوغ

می‌رسد و در نهایت پیر می‌شود و می‌میرد (سجادی، ۱۳۸۴). تفاوت عمده‌ی سازمان با موجود زنده در این است که می‌توان با استفاده از اطلاعات حاصل از دانش مدیریت نوین از پیری و مرگ سازمان‌ها جلوگیری کرد.

هرچه شرکت‌ها عمر طولانی‌تر داشته باشند، به دلیل آشنایی بیشتر با اصول و رویه‌های حسابداری و فرصت بیشتر برای استفاده از این رویه‌ها، به یک ثبات در استفاده از این رویه‌های حسابداری می‌رسد. بنابراین می‌توان گفت که تغییر رویه‌ها (تعدیلات سنواتی) در این شرکت‌ها کمتر از شرکت‌های جوان‌تر است. همچنین، در شرکت‌هایی که عمر طولانی‌تر دارند، به دلیل تجربه‌های زیادی که در حیطه‌ی فعالیت‌های خود کسب کرده‌اند، میزان خطاها و اشتباهات حسابداری در برآوردها و پیش‌بینی‌ها به حداقل ممکن می‌رسد. این استدلال با نتایج حاصل از تحقیق برزگری خانقاه، با عنوان تغییرات حسابداری و اصلاح اشتباهات دوره‌ی قبل در شرکت‌های موفق در مقابل شرکت‌های ناموفق مطابقت دارد. افزون بر این، یافته‌های حاصل از تحقیق وی نشان داد که شرکت‌های ناموفق (شرکت‌هایی که بازده سرمایه‌گذاری کمتری نسبت به میانگین بازده کل بازار دارند) از تغییرات حسابداری به عنوان ابزاری برای افزایش سود دوره‌ی جاری استفاده می‌کنند؛ اما یافته‌های مزبور، ارتباطی بین اصلاح اشتباهات دوره‌ی قبل و موفقیت یا عدم موفقیت شرکت‌ها را نشان نداد. البته نتایج حاصل از تحقیق سجادی نیز در سال ۱۳۸۳ رابطه‌ی بین تعدیلات سنواتی و عمر شرکت را نشان نداد.

۳- فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مباحث نظری پیش‌گفته و تحقیقات انجام شده، فرضیه‌های تحقیق به شرح زیر تدوین شدند:

فرضیه‌ی اول: بین بازده سهام شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
فرضیه‌ی دوم: بین اندازه‌ی شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

فرضیه‌ی سوم: بین عمر شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

۴- جامعه‌ی آماری و نحوه‌ی نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری مورد نظر در این تحقیق شامل کلیه‌ی شرکت‌هایی است که تا تاریخ ۱۳۸۳/۱۲/۲۹ در سازمان بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده و دوره‌ی زمانی تحقیق نیز بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ بوده است. همچنین در این تحقیق نمونه‌گیری به صورت هدفمند است. بدین صورت که در هر مرحله از بین کلیه‌ی شرکت‌های موجود، شرکت‌هایی

که دارای شرایط زیر نباشند، حذف شده و در نهایت کل شرکت‌های باقی مانده برای انجام آزمون انتخاب شدند.

- ۱- در طول دوره ی مورد بررسی تداوم فعالیت داشته باشند.
 - ۲- شامل شرکت‌های واسطه‌گری مالی و سرمایه‌گذاری نباشند.
 - ۳- سال مالی آنها به ۱۲/۲۹ ختم شود.
 - ۴- باید دارای تعدیلات سنواتی در صورت‌های مالی خود باشند.
- با توجه به محدودیت‌های موجود، در نهایت تعداد ۱۴۸ شرکت به عنوان نمونه برای انجام تحقیق انتخاب شدند.

۵- تعاریف متغیرها و روش محاسبه ی آنها

۵-۱- متغیرهای وابسته

بازده سهام شرکت: بازده سهام عبارتست از نسبت کل عایدی حاصل از سرمایه‌گذاری در یک دوره ی معین نسبت به سرمایه‌گذاری که طی آن دوره مصرف شده است (خدادادی و کارگرپور، ۱۳۸۸). به طور کلی بازده سهام را می‌توان به صورت زیر محاسبه کرد:

مدل شماره (۱):

$$R_t = \frac{(P_{t+1} - P_t) + DPS_t}{P_t}$$

در فرمول مزبور؛

R_t = بازده سهام عادی در دوره ی t .

P_{t+1} = قیمت سهام شرکت در ابتدای دوره ی $t+1$.

P_t = قیمت سهام شرکت در ابتدای دوره ی t و

DPS_t = سود نقدی تعلق گرفته به سهام شرکت در دوره ی t است.

اگر شرکت اقدام به افزایش سرمایه از محل آورده‌های نقدی و مطالبات یا اندوخته کند، به دلیل تفاوت در تعداد سهام قبل و پس از افزایش سرمایه، P_t و P_{t+1} قابل مقایسه نیستند. بنابراین، P_{t+1} باید تعدیل شود. در نهایت، بازده سهام عادی یک شرکت را می‌توان به صورت زیر محاسبه کرد:

مدل شماره (۲):

$$R_t = \frac{(1 + \alpha)P_{t+1} + DPS_t - P_t - C}{P_t}$$

در مدل مزبور؛

α = درصد افزایش سرمایه (از محل اندوخته یا آورده نقدی و مطالبات) و

C = آورده نقدی به هنگام افزایش سرمایه است.

تعدیلات سنواتی شرکت: تعدیلات سنواتی، تعدیل سود انباشته ابتدای دوره و تجدید ارائه‌ی اقلام مقایسه‌ای صورت‌های مالی شرکت‌ها است که از تغییر در رویه‌ی حسابداری و اصلاح اشتباه ناشی می‌شود (آزاد و کاظمی، ۱۳۸۹). این رقم به عنوان یک رقم کاهشنده یا افزایشنده در ابتدای صورت سود و زیان انباشته و پس از سود یا زیان انباشته ابتدای دوره آورده می‌شود. لازم به توضیح است که برای اندازه‌گیری این متغیر، از لگاریتم طبیعی قدر مطلق آن استفاده شده است.

۵-۲- متغیرهای مستقل

اندازه‌ی شرکت: این متغیر از طریق میزان قدر مطلق ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی برای هر شرکت شده است.

عمر شرکت: برای محاسبه‌ی عمر شرکت‌ها، از لگاریتم طبیعی فاصله‌ی زمانی تاریخ تاسیس شرکت تا سال مورد بررسی استفاده شده است.

۶- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در بخش آمار توصیفی، تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از شاخص‌های مرکزی همچون: میانگین، میانه و شاخص‌های پراکندگی انحراف معیار انجام شده است. همچنین، برای آزمون فرضیه‌ها از الگوی رگرسیون داده‌های ترکیبی استفاده شده است. برای انتخاب از بین الگوی داده‌های ترکیبی و الگوی داده‌های تابلویی از آزمون F لیمر استفاده می‌شود. اگر در آزمون F لیمر روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت انتخاب شد، لازم است تا آزمون هاسمن نیز انجام شود. از آزمون هاسمن برای تعیین استفاده از الگوی اثرات ثابت در مقابل الگوی اثرات تصادفی استفاده می‌شود (افلاطونی و نیکبخت، ۱۳۸۹). قبل از برازش الگو و با توجه به اینکه شرکت‌های مورد استفاده در این تحقیق مربوط به صنایع مختلف بوده و از طرفی، در این تحقیق از روش داده‌های ترکیبی استفاده شده است، در نتیجه امکان وجود ناهمسانی واریانس وجود دارد که برای رفع این مشکل از روش رگرسیون کمترین مربعات تعمیم یافته برای برازش الگو استفاده شد. افزون بر این، برای نرمال کردن متغیرهای تحقیق از لگاریتم طبیعی آن‌ها استفاده شد. همچنین، پس از برازش مدل به منظور بررسی عدم وجود خود همبستگی در باقیمانده‌های الگو از آماره‌ی دوربین - واتسون استفاده شد که نتایج بیانگر عدم وجود خود همبستگی در باقیمانده‌ها بود.

۷- یافته‌های تحقیق

۷-۱- آمار توصیفی

نتایج آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره (۱) ارائه شده است. با توجه به نزدیکی میانه و میانگین در بیشتر متغیرها و همچنین سایر آماره‌های به دست آمده از متغیرهای مختلف می‌توان بیان کرد که کلیه ی متغیرها از توزیع مناسبی برخوردار هستند.

نگاره ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای الگو

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار	بیشترین	کمترین
تعدیلات سنواتی	۸/۳۱	۸/۳۲	۲/۰۲	۱۴/۶۶	۱/۳۶
بازده	۰/۲۴۴	۰	۱/۰۷	۱۲/۱۲	-۰/۸۲
اندازه شرکت	۱۲/۹۶	۱۲/۸۸	۱/۳۹	۱۷/۸	۹/۳۴
عمر شرکت	۳/۶	۳/۶۹	۰/۳۵	۴/۱۷	۲/۴

۷-۲- روش‌های آزمون فرضیه‌های تحقیق

قبل از برازش الگوهای تحقیق، آزمون تشخیصی F لیمر برای انتخاب از بین الگوی داده‌های ترکیبی یا الگوی داده‌های تابلویی با اثرات ثابت با استفاده از نرم‌افزار Eviews انجام شد که نتایج آن در نگاره (۲) آورده شده است:

نگاره ۲: نتایج آزمون F لیمر

الگو	آماره t	سطح احتمال	روش پذیرفته شده
شماره (۱)	۱/۱۳	۰/۲۱	روش داده‌های ترکیبی
شماره (۲)	۲/۵۳	۰/۰۰۰	روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت

همانطور که در نگاره‌ی (۲) نیز قابل مشاهده است، برای الگوی (۱) نتایج حاکی از پذیرفته شدن فرض H_0 بوده و برای الگوی (۲) پذیرش فرض H_1 است. در نتیجه، روش داده‌های ترکیبی برای الگوی (۱) ارجح است و برای الگوی (۲) لازم است تا آزمون هاسمن نیز انجام شود که نتایج آن در نگاره (۳) آورده شده است:

نگاره ۳: نتایج آزمون هاسمن

آماره t	سطح احتمال	روش پذیرفته شده
۲/۸۲	۰/۲۴۴	روش داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی

با توجه به نتیجه‌ی به دست آمده از آزمون هاسمن، روش پذیرفته شده برای الگوی (۲)، روش داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی است. حال در ادامه به بررسی و تجزیه و تحلیل مدل‌های تحقیق پرداخته می‌شود. برای بررسی و آزمون فرضیه‌ی اول از الگوی زیر استفاده شده است که در آن از متغیر تعدیلات سنواتی به عنوان متغیر مستقل استفاده شده است:

$$R_{i,t} = \alpha_1 + \alpha_2 PPA_{i,t} + \alpha_3 PPA_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۱)}$$

در الگوی مذکور، $R_{i,t}$ معرف بازده سهام شرکت‌ها به عنوان متغیر وابسته و $PPA_{i,t}$ معرف تعدیلات سنواتی بوده و به عنوان متغیر مستقل مورد استفاده قرار گرفته است، همچنین $\varepsilon_{i,t}$ جمله پسماند الگو و α_1 نیز عرض از مبدا آن است. نتایج تخمین مدل در نگاره (۴) آورده شده است:

نگاره ۴: نتایج تخمین الگوی شماره (۱)

ضریب	آماره t	سطح خطا	
-۰/۲۹	-۲/۷۶	۰/۰۰۶	عرض از مبدا
۰/۰۱۹	۲/۲۲	۰/۰۲۶	تعدیلات سنواتی
۰/۰۳۵	۳/۷۶	۰/۰۰۰	تعدیلات سنواتی یک دوره قبل
۰/۰۴	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۰۳۶	ضریب تعیین
۹/۴۴	سطح خطا	۰/۰۰۰	آماره F
۱/۹۷			آماره دوربین واتسون

برای بررسی و آزمون فرضیه‌های دوم و سوم نیز از الگوی (۲) به شرح زیر استفاده شده است:

$$PPA_{i,t} = \alpha_1 + \alpha_2 \text{Size}_{i,t} + \alpha_3 \text{Age}_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۲)}$$

در الگوی مزبور، $PPA_{i,t}$ معرف تعدیلات سنواتی بوده و به عنوان متغیر وابسته و متغیرهای $Size_{i,t}$ معرف اندازه‌ی شرکت‌ها و $Age_{i,t}$ معرف عمر شرکت‌ها به عنوان متغیرهای مستقل مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین $\varepsilon_{i,t}$ جمله پسماند الگو و α_1 نیز عرض از مبدا آن است. نتایج تخمین الگو در نگاره (۵) آورده شده است:

نگاره‌ی شماره‌ی ۵: نتایج تخمین الگوی شماره (۲)

ضریب	آماره t	سطح خطا	
-۲/۸۹	-۱/۷۸	۰/۰۷۵	عرض از مبدا
۰/۸۷	۹/۰۷	۰/۰۰۰	اندازه شرکت
-۰/۰۰۷	-۰/۰۵۲	۰/۹۶	عمر شرکت
۰/۲۵۶	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۲۵۲	ضریب تعیین
۷۹/۳	سطح خطا	۰/۰۰۰	آماره F
۱/۸۴			آماره دوربین واتسون

۸- تحلیل نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق

۸-۱- آزمون فرضیه‌ی اول

فرضیه‌ی اول به بررسی ارتباط بین بازده سهام شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها می‌پردازد. با توجه به نتایج به دست آمده از برآورد الگو در نگاره (۳)، ضریب متغیر تعدیلات سنواتی دوره‌ی جاری برابر (۰/۰۱۹) است و با توجه به P-Value آن که برابر با ۰/۰۲۶ و کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، ارتباط این متغیر در سطح اطمینان ۰/۹۵ و همچنین ضریب متغیر تعدیلات سنواتی دوره‌ی قبل برابر ۰/۰۳۵ است و با توجه به P-Value آن که برابر با (۰/۰۰۰) و کمتر از سطح خطای ۰/۰۱ است، ارتباط این متغیر نیز در سطح اطمینان ۰/۹۹ با متغیر مستقل مورد تأیید قرار می‌گیرد.

۸-۲- آزمون فرضیه‌ی دوم

فرضیه‌ی دوم به بررسی رابطه‌ی بین اندازه‌ی شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها می‌پردازد. با توجه به نتایج به دست آمده از برآورد الگو در نگاره‌ی (۳)، ضریب متغیر اندازه‌ی شرکت برابر ۰/۸۷ است و با توجه به P-Value آن که برابر با (۰/۰۰۰) و کمتر از سطح خطای ۰/۰۱ است، در نتیجه این فرضیه در سطح اطمینان ۰/۹۹ مورد تأیید قرار می‌گیرد.

۸-۳- آزمون فرضیه‌ی سوم

فرضیه‌ی سوم به بررسی ارتباط بین عمر شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها می‌پردازد. با توجه به نتایج به دست آمده از برآورد الگو در نگاره ی (۳)، ضریب متغیر عمر شرکت برابر (۰/۰۰۷-) است و با توجه به P-Value آن که برابر با ۰/۹۶ و بیشتر از سطح خطای قابل پذیرش ۰/۰۵ است، در نتیجه این فرضیه مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

۹- نتیجه

با توجه به تغییرات مستمر و مداومی که در شرایط و محیط اقتصادی و اجتماعی پیرامون شرکت‌ها صورت می‌گیرد، ممکن است تغییر در اصول و روش‌های حسابداری به منظور هماهنگ کردن صورت‌های مالی واحد تجاری با شرایط محیطی جدید ضرورت یابد. همچنین در برخی موارد، اشتباه در ارائه ی برخی از اطلاعات سبب تجدید ارائه ی آنها در سال بعد می‌شود که این ارقام به عنوان تعدیلات سنواتی در صورت‌های مالی نشان داده می‌شوند. با توجه به وجود چنین مواردی، در این تحقیق سعی شد تا با استفاده از مبانی نظری موجود و تجزیه و تحلیل تجربی به بررسی ارتباط بین ویژگی‌های خاص شرکت‌ها و مبلغ تعدیلات سنواتی آنها پرداخته شود. با توجه به نتایج به دست آمده مشخص شده است که ارتباط مثبت و معناداری بین مبلغ تعدیلات سنواتی با بازده سهام شرکت‌ها وجود دارد. در راستای نتیجه ی به دست آمده می‌توان بیان کرد که مبلغ تعدیلات سنواتی شرکت‌ها از دید بازار حاوی بار اطلاعاتی بوده و بر تصمیم‌گیری‌های کاربران مؤثر است. همچنین، نتایج نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین اندازه‌ی شرکت‌ها و رقم تعدیلات سنواتی آنها وجود دارد که نتیجه ی به دست آمده نیز برخلاف نتیجه ی به دست آمده در تحقیق سجادی (۱۳۸۴) است. در راستای نتیجه ی به دست آمده می‌توان بیان کرد با توجه به اینکه رقم قابل توجه ای از تعدیلات سنواتی شرکت‌ها مربوط به هزینه ی مالیات آنها است و همچنین، شرکت‌های بزرگتر هزینه‌های مالیات به مراتب بیشتری نیز پرداخت می‌کنند، در نتیجه اختلاف‌های مالیاتی موجود بین مالیات پرداختی از سوی شرکت و مالیات قطعی تعیین شده که معمولاً در سال‌های بعد مشخص می‌شود، زیاد است که این رقم در تعدیلات سنواتی سال‌های بعد منظور می‌شود.

۱۰- پیشنهادهای تحقیق

در راستای نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر را می‌توان بیان کرد:

با توجه به اینکه ارتباط معناداری بین بازده سهام شرکت‌ها و تعدیلات سنواتی آنها وجود دارد، پیشنهاد می‌شود مدیران شرکت‌ها در تهیه و ارائه‌ی اطلاعات مالی به بازار دقت کافی داشته باشند، زیرا هرچه سطح خطای ارقام ارائه شده در صورت‌های مالی بیشتر باشد، از قابلیت اتکای آنها نیز کاسته می‌شود که به دنبال آن، واکنش منفی بازار را در پی خواهد داشت. همچنین، با توجه به اینکه اندازه‌ی شرکت‌ها ارتباط مستقیمی با رقم تعدیلات سنواتی آنها دارد، توصیه می‌شود مدیران شرکت‌های بزرگ‌تر که منابع بیشتری از بازار را به خود اختصاص می‌دهند، بر مسؤولیت پاسخگویی خود بیشتر پایبند بوده و در تهیه و ارائه‌ی اطلاعات مالی مورد نیاز سرمایه‌گذاران دقت لازم و کافی را اعمال نمایند. افزون بر این، به سرمایه‌گذاران نیز توصیه می‌شود تا با بررسی میزان رقم تعدیلات سنواتی و همچنین علت آن، بیش از پیش توجه کرده و رقم آن را در چارچوب تصمیم‌گیری‌های خود لحاظ نمایند.

یادداشت‌ها

1. Accuracy
2. Comparability
3. Sunder
4. Richardson et al
5. Palmrose et al
6. Hibar and Jenkins
7. Hennes et al

کتابنامه

الف) فارسی

- ۱- آزاد، عبدالله و کاظمی، محبوبه (۱۳۸۹). «تعدیلات سنواتی در گزارشگری مالی شرکت‌های بورسی ایران»، فصلنامه حسابدار رسمی، شماره ۱۰: صص ۵۳ - ۵۰.
- ۲- افلاطونی، عباس و نیکبخت، لیلی (۱۳۸۹). «کاربرد اقتصادسنجی در تحقیقات حسابداری، مدیریت مالی و علوم اقتصادی»، تهران: انتشارات ترمه، چاپ اول.
- ۳- برزگری خانقاه، جمال (۱۳۷۵). «تغییرات حسابداری و اصلاح اشتباهات دوره قبل در شرکت‌های موفق و ناموفق»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

- ۴- سجادی، سید حسین (۱۳۸۴). «رابطه‌ی تعدیلات سنواتی صورت های مالی با قیمت سهام، اندازه و عمر شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران». فصلنامه ی بررسی های اقتصادی، شماره ی ۱: صص ۸۶ - ۶۳.
- ۵- کردستانی، غلامرضا . آزاد، عبدالله و کاظمی، محبوبه (۱۳۸۸). «آزمون تجربی اهمیت تعدیلات سنواتی در بازار سرمایه». فصلنامه ی تحقیقات حسابداری، شماره ۸: صص ۶۲-۷۳.
- ۶- کمیته فنی سازمان حسابرسی (۱۳۸۶). «استانداردهای حسابداری»، سازمان حسابرسی، نشریه ی شماره ی ۱۶۰.

(ب) انگلیسی

- 7- Hribar, P. and N. Jenkins. 2004 ".The Effect of Accounting Restatements on Earnings Revisions and the Estimated Cost of Capital." Review of Accounting Studies.
- 8- Hennes ,K.M., A. J, Leone, and B. P. Miller. 2008 ".The Importance of Distinguishing Errors from Irregularities m Restatement Research" .The Case of Restatements and CEO/CFO Turnover. The Accounting Review.
- 9- FASB, 2005. " Statement of Financial Accounting Standards No 154 Accounting Changes and Error Corrections" Available at <http://www.fasb.org>
- 10- Richardson, S. A., A. Tuna, and M. Wu. 2003." Predicting Earnings Management: The Case of Earnings Restatements". Working paper, University of Pennsylvania.
- 11- Palmrose, Z-V, V. J. Anderson, and S. Scholz. 2004 ." Determinants of Market Reactions to Restatements Announcement." Journal of Accounting and Economics
- 12- S.sunder.1975. "stock price and risk related to accounting change in inventory valuation", Accounting review.